

Još jednom o kroatologiji i kroatistici

U radu je navedena definicija i razdioba naziva kroatologija i kroatistika. Kroatistika je područje hrvatske filologije koja se bavi proučavanjem hrvatskoga jezika, književnosti i narodne kulturne baštine. Kroatologija je širi pojam koji uključuje osim kroatistike i druge hrvatske humanističke discipline iz područja kulture, povijesti, religije, umjetnosti i dr. U radu se predlaže uvesti u porabu naziv jezikoslovna kroatistika kao podvrsta kroatistike koja istražuje i proučava hrvatski jezik i njegovu metodiku nastave.

Nakon raspada SFRJ i stvaranja neovisnih država na postjugoslavenskom prostoru namjesto imena *jugoslavistika* i *srbokroatistika* punopravno je došao naziv *kroatistika*, a zadnjih godina i *kroatologija*. To ne znači da kroatistike ili kroatologije nije bilo u razdoblju prve i druge Jugoslavije, ona je uvijek postojala i razvijala se uz zabranu ili u zatomljenom stanju vlastitoga etnolingvokulturnoga hrvatskoga naziva. U to vrijeme bilo je malo čudno da su svi u Jugoslaviji i slavistici priznavali hrvatski naziv i proučavali bogatu hrvatsku književnost, povijest i narodnu umjetnost, ali je hrvatska etnolingvokulturna baština morala biti predstavljena pod imenom – *jugoslavistika* i *srbokroatistika*. Postojala je primjerice u prvoj Jugoslaviji *Katedra za hrvatski ili srpski jezik i književnost*, a u drugoj Jugoslaviji – *Odsjek za jugoslavenske jezike i književnosti* pri Sveučilištu u Zagrebu. Odsjek od ožujka 1995. službeno ima naziv – *Odsjek za kroatistiku*. Do tada je svaki pokušaj samostalne plovidbe, kao na primjer objavljivanje *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika* iz 1967. godine ili unošenje imena *hrvatski književni jezik* u Ustav SRH iz 1974. godine, izazivao optužbe za etnolingvokulturni separatizam i različite sankcije. Potpisnici Deklaracije, osamnaest hrvatskih kulturnih i znanstvenih ustanova, tada su tražili da se utvrdi ravnopravnost četiriju samostalnih književnih jezika: hrvatskoga, srpskoga, slovenskoga i makedonskoga. Treba također napomenuti da je na primjer 7. prosinca 1988. godine Ustavni sud SFRJ usvojio odluku o neustavnosti 1. točke 138. članka Ustava SR Hrvatske, gdje je riječ o uporabi i nazivu hrvatskoga književnog jezika. Temeljem za takvu odluku bila je, prema mišljenju sudaca Ustavnoga suda SFRJ, povrjeda prava srpskoga stanovništva Hrvatske jer naziv „hrvatski književni jezik” ništa ne govori o tom da pripada (i) Srbima. Pokušaj hrvatskoga Sabora da pomoću 41. amandmana

promijeni formulaciju 138. članka Ustava SR Hrvatske izazvao je val prosvjeda društvenih organizacija, kulturnih i znanstvenih ustanova: Društva hrvatskih književnika, Instituta za jezik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Hrvatskoga filološkoga društva, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i dr. Hrvatske društvene organizacije i znanstvena društva ponovno su istupili protiv „kršenja ustavnih jezičnih prava hrvatskoga naroda na samostalan razvitak, vlastiti naziv i porabu hrvatskoga jezika”. Hrvatski sabor je poslije dugih rasprava odbio 41. ustavni amandman u kojem se govori o „... službenoj uporabi hrvatskoga ili srpskoga jezika...“. Samostalno razvijanje vlastite hrvatske kulture u sklopu tadašnje zajedničke države moguće je bilo samo u „bratstvu i jedinstvu jugoslavenskih naroda“.

Danas još nema jasne značenjske razdiobe *kroatistike* od *kroatologije* pa mnogi shvaćaju taj pojam kao jedan u širokom smislu riječi, kao opći izraz hrvatske etnolingvokulture i povijesti hrvatskoga naroda, međutim, među njima postoji razlika koju pojedini stručnjaci priznaju ili ne priznaju.

Nazivi *kroatistika* i *kroatologija* značenjski se razlikuju prema opsegu hrvatskih interdisciplinarnih sadržaja koje istražujemo i proučavamo u različitim znanstveno-istraživačkim i znanstveno-nastavnim ustanovama. Kroatistika se kao interdisciplinarno područje bavi ili se mora baviti hrvatskim jezikom, književnošću i folklorom, dok se kroatologija, osim kroatistikom, bavi i drugim humanističkim i djelomice društvenim disciplinama. Ime *kroatistika* prema mrežnomu izdanju *Hrvatske enciklopedije Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža* znači: „naziv za interdisciplinarni sklop proučavanja hrvatske kulture u njezinoj suvremenoj prisutnosti i povijesnoj protežnosti. Jezgrena joj dio tvori bavljenje hrvatskim jezikom i književnosti, obojim u najširem mogućem smislu i čvrsto uklopljenim u opći povijesni okvir i cjelovitu sliku europske kulture (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34134>). Međutim, kroatistika, prema našem sudu, mora obuhvaćati i hrvatsku folkloristiku, tj. hrvatski folklor, hrvatsku narodnu kulturnu baštinu, koja je široko zaobiđena u tom nazivu. Kroatistika je područje hrvatske i istodobno dio slavenske filologije koja proučava hrvatski jezik, književnost i folklor. Kroatistikom se bavi npr. *Odsjek za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, gdje postoji devet katedara, kao i *Katedra za hrvatski jezik i književnost, scensku i medijsku kulturu* pri Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na Sveučilištu u Zadru od 1. listopada 2018. godine radi primjerice samostalni *Odjel za kroatistiku*,

zadužen za studij hrvatskoga jezika i književnosti. Tu izlazi znanstveni časopis *Croatica et Slavica Iadertina* posvećen područjima kroatistike i slavistike. U sklopu Hrvatskoga filološkoga društva u Rijeci je od 1995. do 2010. izlazio i časopis *Riječ*. Slični odsjeci, odjeli ili katedre postoje diljem Hrvatske.

Kroatistika ulazi u kroatologiju. U strukovnom, jezikoslovnom smislu možemo uvesti i naziv – jezikoslovna (*lingvistička*) ili jezična kroatistika kao podvrsta kroatistike. Bolje se, čini nam se, služiti nazivom *jezikoslovna kroatistika* nego *jezična kroatistika* jer se pridjev *jezični* odnosi na imenicu *jezik* koji je višeznačan i može se strukovno odnositi ne samo na lingvistiku nego i na anatomiju. Jezikoslovna (ili jezična) kroatistika skup je znanosti o hrvatskom jeziku. Ona istražuje i proučava povijest hrvatskoga jezika i njegove spomenike; književni (standardni) jezik i njegovo čakavsko, kajkavsko i štokavsko narječje; hrvatsku onomastiku i etimologiju, funkcionalne stilove hrvatskoga književnoga jezika; nazivoslovni podsustav hrvatskoga jezika itd. Jezikoslovna kroatistika ne obuhvaća samo proučavanje hrvatskoga jezika nego i metodologiju te metode nastave hrvatskoga jezika, govornu kulturu i komunikaciju Hrvata s drugim narodima. Jezikoslovnom se kroatistikom na znanstvenoj razini bavi Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Razred za filološke znanosti HAZU (IHJJ i RFZ većinom se bave upravo hrvatskim jezikom), Odbor za normu hrvatskoga standardnoga jezika HAZU, a prije Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika. Izlazi časopis *Jezik i Hrvatski jezik*.

Jezikoslovna kroatistika kao znanstvena disciplina ulazi u sustav integralne kroatistike, a kroatistika u kroatologiju. Prema riječima prof. Marija Grčevića, pojam *kroatologija* osmislio je akademik Radoslav Katičić koji je puno učinio za studij kroatologije koji je pokrenut 1992. godine na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu (*Vijenac*, god. 671., 21. studenoga 2019., (<https://www.matica.hr/vijenac/671/hrvatski-studiji-postat-ce-fakultet-vec-ove-akadem-ske-godine-29699/>)). Akademik Radoslav Katičić razmatrao je kroatologiju u širokom surječju (kontekstu) kulturno-povijesnih čimbenika njezina razvoja i postojanja (v. članak: Glavna obilježja hrvatske kulture, *Kroatologija*, god.1, br.1, 2010., str. 1–9.). Kroatologija je danas širi pojam u koji je, osim kroatistike, uključena hrvatska povijest, etnologija (narodoznanstvo), religiologija, politologija, sociologija, umjetnost i druge hrvatske humanističke i društvene znanstvene discipline. Hrvatski stručnjaci dali su svoj osebujni doprinos ne samo u području kulture nego i u području nacionalnih društvenih i hu-

manističkih znanosti. Ako mislimo o *kroatologiji* sa širokoga stajališta samo hrvatske kulture, tada ju je bolje nazvati *hrvatska kulturologija*. Ako u naziv *kroatologija* unosimo značenja: hrvatski jezik, hrvatska književnost i hrvatska kultura, tada nije sasvim jasno jer su jezik i književnost dio kulture i pripadaju joj. U tom značenju katkad se rabi i naziv *hrvatski studiji*. Kroatologijom se bavi Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu koji „ima poziv: istraživati i proučavati hrvatsko društvo, državu, prostor, stanovništvo, iseljeničstvo, kulturu, hrvatsko civilizacijsko i povijesno naslijeđe u europskom i općesvjetskom kontekstu; o postojećim znanjima i novostečenim spoznajama poučavati u sustavu visokoučilišne naobrazbe te njegovati hrvatski nacionalni i kulturni identitet“ (https://www.hrstud.unizg.hr/o_nama). U sklopu Fakulteta hrvatskih studija postoji osam odsjeka i jedan izdvojeni studij: Odsjek za demografiju i hrvatsko iseljeničstvo, Odsjek za filozofiju i kulturologiju, Odsjek za komunikologiju, Odsjek za kroatologiju, Odsjek za odgojno-obrazovne znanosti, Odsjek za povijest, Odsjek za psihologiju, Odsjek za sociologiju i Studij latinskoga jezika i hrvatskoga latiniteta. Na Odsjeku za kroatologiju (od 1993.) proučavaju različite kroatološke predmete: Uvod u kroatologiju; Povijest hrvatskoga književnoga jezika, Povijest hrvatskoga kazališta; Hrvatski glagolizam; Hrvatska dijalektologija; Hrvatski jezik i jezična politika; Metodika nastave hrvatskoga jezika; Hrvatska scenska umjetnost; Teorija književnosti; Latinski jezik i dr. (<https://www.hrstud.unizg.hr/kroatologija/nastavnici>).

Na Fakultetu izlazi interdisciplinarni znanstveni časopis *Kroatologija* koji je usmjeren na objavljivanje znanstvenih radova iz područja interdisciplinarnih, društvenih i humanističkih znanosti. Na polju kroatologije izlazi i časopis za hrvatske studije – *Croatian Studies Review*, a njome se bavi i *Vijenac*, književni list za umjetnost, kulturu i znanost Matice hrvatske. Naravno da pojedini članci iz područja kroatologije mogu ući u kroatističke časopise i obratno, ali to rješava uredništvo časopisa na čelu s glavnim urednikom i recenzenti. Na žalost naziv *kroatologija* i njezina definicija nije ni danas predstavljena u hrvatskoj leksikografiji i enciklopedijama, premda postoji studij kroatologije i da tu riječ često susrećemo u hrvatskim općilima (medijima).

I na koncu možemo zaključiti da kroatistika u koju ulazi hrvatski jezik, književnost i folklor pripada području filoloških znanosti, a kroatologija je širi pojam iz područja humanističkih i djelomice društvenih znanosti. Radi odvajanja i konkretizacije discipline *hrvatski jezik* u pojam *kroatistika* možemo uvesti u

porabu i naziv – *jezikoslovna (jezična) kroatistika* koja obuhvaća istraživanje i proučavanje hrvatskoga jezika sa svih aspekta i stajališta njegova funkcioniranja u znanstvenoj i obrazovnoj djelatnosti. U suvremene hrvatske priručnike treba što hitnije uvesti naziv i definiciju riječi *kroatologija* i njezine izvedenice: kroatolog, kroatologinja, kroatološki.

Artur Rafaelovič Bagdasarov